

Normuitleg intrekken van toestemming bij cookiebanners

Op websites worden persoonsgegevens vaak verwerkt op basis van de grondslag ‘toestemming’. Bijvoorbeeld als er gegevens via cookies worden opgeslagen en uitgelezen. De Algemene verordening gegevensbescherming (AVG) stelt eisen aan die verwerkingen. Waaronder de manier waarop iemand toestemming weer kan intrekken.

Verwerkingsverantwoordelijken vragen vaak toestemming via een venster op de website: de ‘cookiebanner’. Een websitebezoeker (de ‘betrokkene’) die via de cookiebanner toestemming heeft gegeven, moet die toestemming ook weer op de juiste manier kunnen intrekken. De Autoriteit Persoonsgegevens (AP) legt uit hoe dit kan volgens de vereisten in de AVG.

In dit document leest u in het kort hoe u dit goed regelt. Als u meer wilt weten over de precieze regels in de AVG, lees dan ook het juridisch kader verderop in dit document.

In het kort

In de AVG staan 4 vereisten aan het laten intrekken van toestemming:

1. De betrokkene moet vooraf informatie krijgen over het intrekken van toestemming en hoe dat kan;
2. De betrokkene moet toestemming kunnen intrekken zonder nadelige gevolgen;
3. De betrokkene moet toestemming op ieder moment kunnen intrekken;
4. Toestemming intrekken moet even eenvoudig zijn als toestemming geven.

Bij de verwerking van persoonsgegevens met cookies moet een verwerkingsverantwoordelijke aan deze vereisten voldoen. De verantwoordelijke moet daarbij rekening houden met het volgende:

- De verwerkingsverantwoordelijke mag geen kosten rekenen om toestemming in te trekken;
- Om de betrokkene op ieder moment de mogelijkheid te bieden om toestemming weer in te trekken, kan een verwerkingsverantwoordelijke bijvoorbeeld een link, icoon of knop tonen die leidt naar een vaste plek waar de betrokkene de privacy-instellingen kan aanpassen en toestemming kan intrekken. Het moet duidelijk zijn dat het icoon, de knop of de link hiervoor bedoeld is, en deze moet altijd gemakkelijk te vinden zijn. Bijvoorbeeld met een zwevende knop die altijd in beeld is;
- Toestemming intrekken moet even eenvoudig zijn als toestemming geven. Dit moet bijvoorbeeld op dezelfde website kunnen, en (nagenoeg) evenveel moeite kosten. Bepaalde ontwerpkeuzes mogen het intrekken van toestemming dus niet ontmoedigen. Bijvoorbeeld als iemand veel vaker moet klikken om toestemming in te trekken dan om toestemming te geven;
- Heeft iemand via een cookiebanner (ook) toestemming gegeven voor het verwerken van persoonsgegevens door derde partijen, zoals adverteerders? En trekt diegene de toestemming in? Dan moet de verwerkingsverantwoordelijke dat ook aan de derde partijen laten weten;

- De informatie over de mogelijkheid om toestemming in te trekken moet duidelijk en beknopt zijn. De informatie moet in de cookiebanner op dezelfde 'laag' staan waar iemand toestemming geeft, of op een eerdere laag. Als de informatie niet in de cookiebanner staat, moet de verwerkingsverantwoordelijke kunnen aantonen dat iemand de informatie op een andere manier heeft gezien voordat diegene toestemming gaf.

Juridisch kader

Vereisten aan het intrekken van toestemming

In artikel 4, onder 11, van de AVG wordt toestemming gedefinieerd als “elke vrije, specifieke, geïnformeerde en ondubbelzinnige wilsuiting waarmee de betrokkene door middel van een verklaring of een ondubbelzinnige actieve handeling hem betreffende verwerking van persoonsgegevens aanvaardt.”

Naast de vereisten die volgen uit artikel 4, onder 11, van de AVG voor rechtmatig verkregen toestemming, verplicht artikel 7 van de AVG de verwerkingsverantwoordelijke om aanvullende maatregelen te nemen om ervoor te zorgen dat toestemming op een rechtmatige manier wordt verkregen¹ en om dit te kunnen aantonen.²

Een van die aanvullende maatregelen/voorwaarden voor toestemming is dat eenmaal gegeven toestemming ook altijd weer moet kunnen worden ingetrokken. Dit volgt uit artikel 7, derde lid, van de AVG: “De betrokkene heeft het recht zijn toestemming te allen tijde in te trekken. Het intrekken van de toestemming laat de rechtmatigheid van de verwerking op basis van de toestemming vóór de intrekking daarvan, onverlet. Alvorens de betrokkene zijn toestemming geeft, wordt hij daarvan in kennis gesteld. Het intrekken van de toestemming is even eenvoudig als het geven ervan.”

Wanneer de betrokkene de toestemming intrekt, tast dit niet de rechtmatigheid aan van de verwerkingen die plaatsvonden vóór de intrekking op basis van deze toestemming. De verwerkingsverantwoordelijke dient echter te stoppen met de desbetreffende verwerkingsactiviteiten vanaf het moment dat de betrokkene de toestemming heeft ingetrokken. Als er voor het bewaren van de persoonsgegevens (‘verdere opslag’) geen andere rechtsgrond is, moeten de persoonsgegevens bovendien door de verwerkingsverantwoordelijke worden gewist.³

Overweging 42 van de AVG luidt: “toestemming mag niet worden geacht vrijelijk te zijn verleend indien de betrokkene geen echte of vrije keuze heeft of zijn toestemming niet kan weigeren of intrekken zonder nadelige gevolgen.”

Indien de verwerkingsverantwoordelijke geen mogelijkheid biedt om gegeven toestemming in te trekken, wordt niet alleen dit aanvullende vereiste voor geldige toestemming uit artikel 7, derde lid, van de AVG geschonden, maar voldoet het mechanisme voor toestemming van de verwerkingsverantwoordelijke niet aan artikel 4, onder 11, van de AVG. Toestemming wordt in dit geval namelijk (ook) geacht niet vrijelijk te zijn verleend en daarmee nooit geldig te zijn geweest.⁴

¹ Onder meer door het verzoek om toestemming in een begrijpelijke en gemakkelijk toegankelijke vorm en in duidelijke en eenvoudige taal te presenteren overeenkomstig artikel 7, tweede lid, van de AVG.

² Paragraaf 103 van de Richtsnoeren 05/2020 inzake toestemming overeenkomstig Verordening 2016/679 die door de EDPB zijn vastgesteld op 4 mei 2020 (hierna: Richtsnoeren inzake toestemming).

³ Paragraaf 117 van de Richtsnoeren inzake toestemming.

⁴ Paragraaf 116 van de Richtsnoeren inzake toestemming.

Uitgangspunten cookiebanners

De cookiebanner is de vorm die veel verwerkingsverantwoordelijken hebben gekozen om aan de voorwaarden te voldoen voor het plaatsen van cookies en voor het verwerken van persoonsgegevens aan de hand van die cookies. Zoals volgt uit artikel 5, derde lid, van de e-Privacy richtlijn⁵, is het plaatsen en uitlezen van niet-essentiële cookies⁶ in beginsel alleen toegestaan op voorwaarde dat een gebruiker: (1) wordt voorzien van duidelijke en volledige informatie over, onder andere, de doeleinden van de verwerking en (2) het recht krijgt aangeboden om een dergelijke verwerking te weigeren.

Artikel 5, derde lid, van de e-Privacyrichtlijn is in Nederland geïmplementeerd in artikel 11.7a van de Telecommunicatiewet (Tw). Artikel 11.7a, lid 1 luidt: “Onverminderd de Algemene verordening gegevensbescherming is het via een elektronisch communicatienetwerk opslaan van of toegang verkrijgen tot informatie in de randapparatuur van een gebruiker, alleen toegestaan op voorwaarde dat de betrokken gebruiker: (a) is voorzien van duidelijke en volledige informatie overeenkomstig de Algemene verordening gegevensbescherming, in ieder geval over de doeleinden waarvoor deze informatie wordt gebruikt, en (b) daarvoor toestemming heeft verleend.”⁷ Op grond van artikel 11.1 onder g van de Tw dient voor het begrip toestemming aansluiting te worden gezocht bij toestemming als bedoeld in artikel 4, onderdeel 11 van de AVG.⁸

De verwijzing in artikel 11.1, aanhef en onder g, van de Tw naar de AVG en specifiek naar toestemming in de zin van de AVG betekent zowel een verwijzing naar de definitie van toestemming in artikel 4, aanhef, en onder 11, van de AVG, als naar de aanvullende voorwaarden voor toestemming op grond van artikel 7 AVG.⁹ Voor het verkrijgen van geldige toestemming onder de Tw dient de verwerkingsverantwoordelijke daarom te voldoen aan de eisen op grond van artikel 4, aanhef, en onder 11, van de AVG, en artikel 7 van de AVG,¹⁰ waaronder de in paragraaf 3 uiteengezette vereisten voor het intrekken van toestemming.

⁵ Richtlijn 2002/58/EG van het Europees Parlement en de Raad van 12 juli 2002 betreffende de verwerking van persoonsgegevens en de bescherming van de persoonlijk levenssfeer in de sector elektronische communicatie (richtlijn betreffende privacy en elektronische communicatie).

⁶ Ingevolge artikel 5, derde lid, van de e-Privacy richtlijn geldt dat het toestemmingsvereiste niet van toepassing is voor enige vorm van technische opslag of toegang met als uitsluitend doel de uitvoering of vergemakkelijking van de verzending van een communicatie over een elektronische-communicatienetwerk, of, indien strikt noodzakelijk, voor de levering van een uitdrukkelijk door de abonneegebruiker gevraagde dienst van de informatiemaatschappij (zogenoemde essentiële cookies).

⁷ Toestemming is niet altijd vereist voor het plaatsen van cookies. Artikel 11.7a Tw, derde lid, stelt dat toestemming niet vereist is indien het de opslag of toegang betreft met als uitsluitend doel de communicatie over een elektronisch communicatienetwerk uit te voeren of die strikt noodzakelijk is om de door de abonnee of gebruiker gevraagde dienst van de informatiemaatschappij te leveren (zogenoemde essentiële of functionele cookies). Toestemming is ook niet vereist indien informatie wordt verkregen over de kwaliteit of effectiviteit van een geleverde dienst van de informatiemaatschappij mits dit geen of geringe gevolgen heeft voor de persoonlijke levenssfeer van de betrokkene (niet privacygevoelige analytische cookies).

⁸ Hoewel toestemming op grond van de Tw op zichzelf geen grondslag vormt om persoonsgegevens te verwerken – hiervoor dient immers een beroep te worden gedaan op een van de grondslagen in de zin van artikel 6 van de AVG – komt, gelet op de overlap tussen de e-Privacyrichtlijn en de AVG, voor de verwerking van persoonsgegevens door middel van niet-functionele cookies alleen de grondslag toestemming in aanmerking volgens de AP.

⁹ Opinion 5/2019 on the interplay between the ePrivacy Directive and the GDPR, in particular regarding the competence, tasks and powers of data protection authorities, p. 5.

¹⁰ Paragraaf 7 van de Richtsnoeren inzake toestemming.

Criteria

De op 24 september 2021 door de EDPB opgerichte Cookie Banner Taskforce (hierna: Taskforce) heeft op 18 januari 2023 het '[Report of the work undertaken by the Cookie Banner Taskforce](#)' gepubliceerd. Gebaseerd op de vereisten die de AVG stelt aan het intrekken van toestemming, worden hierin de punten genoemd die dienen te worden beoordeeld om vast te stellen of de betrokkene bij het gebruik van cookiebanners in voldoende mate in de gelegenheid wordt gesteld om het recht om toestemming in te trekken - in de zin van artikel 7, derde lid, van de AVG - uit te oefenen.¹¹ De Taskforce noemt drie cumulatieve criteria:

1. De betrokkene heeft de mogelijkheid om toestemming in te trekken;
2. De betrokkene heeft de mogelijkheid om dit te allen tijde te doen;
3. Het intrekken van toestemming is even eenvoudig als het geven daarvan.

Artikel 7, derde lid, van de AVG verplicht de verwerkingsverantwoordelijke eveneens om, voordat de betrokkenen toestemming geeft, diegene in kennis te stellen van de mogelijkheid tot en de gevolgen van het intrekken van toestemming voor de verwerking. Op grond van artikel 7, derde lid, van de AVG geldt dus nog een vierde criterium.¹²

4. De betrokkene wordt hierover voorafgaand aan het geven van de toestemming in kennis gesteld.

Deze vier vereisten die de AVG stelt aan het intrekken van toestemming worden in de volgende (sub)paragrafen mede aan de hand van de Richtsnoeren inzake toestemming uiteengezet. Eveneens zullen de vereisten die worden gesteld aan het intrekken van toestemming telkens concreet worden getoetst ten aanzien van de cookiebanner. Daarbij wordt ervan uitgegaan dat toestemming voor de verwerking van persoonsgegevens door de betrokkenen is verleend via een cookiebanner. Wanneer in deze (sub)paragrafen gesproken wordt over het vragen van toestemming voor het plaatsen/lezen van cookies en het verwerken van persoonsgegevens door middel van deze cookies, worden daarmee de situaties bedoeld die toestemming vereisen op grond van de Tw zoals hierboven beschreven.

1. De mogelijkheid om toestemming in te trekken

Uit artikel 7, derde lid, van de AVG volgt dat de verwerkingsverantwoordelijke ervoor dient te zorgen dat de betrokkene de mogelijkheid heeft om de gegeven toestemming in te trekken. Dit vereiste wordt hieronder aan de hand van de volgende twee aspecten uitgelegd: (1) feitelijke mogelijkheid om toestemming in te trekken en (2) geen nadelige gevolgen ondervinden.

1.1. Feitelijke mogelijkheid om toestemming in te trekken

De verwerkingsverantwoordelijke dient de betrokkene op enige manier te voorzien in de mogelijkheid om de gegeven toestemming in te trekken.

Dit vereiste ziet enkel op het feitelijk/technisch bestaan van deze mogelijkheid en niet op de manier waarop de betrokkenen daarvan op de hoogte is (zie paragraaf 3.4), in welke mate de betrokkene deze

¹¹ Paragraaf 34 van het Taskforce report.

¹² Zoals ook wordt erkend in paragraaf 55 van de Richtsnoeren inzake transparantie overeenkomstig Verordening (EU) 2016/679 van 11 april 2018 (hierna: Richtsnoeren inzake transparantie).

mogelijkheid vrijelijk kan uitoefenen (zie paragraaf 3.1.2) en de vormvereisten die aan deze mogelijkheid worden gesteld (zie paragraaf 3.2 en 3.3.)

Toepassing bij cookiebanners

Nadat de betrokkene via een cookiebanner toestemming heeft gegeven voor het plaatsen van cookies en voor het verwerken van persoonsgegevens aan de hand van die cookies, moet de verwerkingsverantwoordelijke aan de betrokkene de mogelijkheid bieden om de gegeven toestemming weer in te trekken. De verwerkingsverantwoordelijke moet het daarvoor op enige manier mogelijk maken om eerder gegeven toestemming weer in te trekken.

1.2. Geen nadelige gevolgen ondervinden

De betrokkene moet de gegeven toestemming kunnen intrekken zonder daarvan nadeel te ondervinden.¹³ Dit betekent onder meer dat een verwerkingsverantwoordelijke het mogelijk moet maken dat toestemming kosteloos of zonder verslechtering van het serviceniveau wordt ingetrokken.¹⁴ Indien de verwerkingsverantwoordelijke niet kan aantonen dat de betrokkene de gegeven toestemming kan/kon intrekken zonder daarvan nadeel te ondervinden, wordt er geacht geen sprake te zijn (geweest) van rechtmatig verkregen, 'vrijelijk gegeven' toestemming op grond van de AVG.¹⁵

Toepassing bij cookiebanners

Een voorbeeld van een situatie waarin niet aan dit vereiste wordt voldaan, is wanneer de verwerkingsverantwoordelijke kosten rekent om de mogelijkheid om toestemming in te trekken uit te oefenen.

2. Te allen tijde

De verwerkingsverantwoordelijke dient ervoor te zorgen dat toestemming op ieder moment door de betrokkene kan worden ingetrokken. Er wordt geen nadere aandacht besteed aan de invulling van dit begrip in de Richtsnoeren inzake toestemming of in het door WP29 opgestelde Advies over de definitie van toestemming (Advies 15/2011).

Toepassing bij cookiebanners

Binnen de digitale context betekent dit dat de betrokkene op elk moment tijdens het bezoek aan de website de mogelijkheid moet worden geboden om de toestemming in te trekken. De plek of pagina op de website waarop de betrokkene zich bevindt, moet voor de bereikbaarheid van de mogelijkheid om toestemming in te trekken niet uitmaken.

Indien het alleen mogelijk is om toestemming in te trekken via een pop-up, die op een door de verwerkingsverantwoordelijke bepaald moment wordt getoond (dat wil zeggen niet op elk moment wordt getoond), en die de betrokkene niet op eigen gelegenheid (opnieuw) kan openen, wordt er niet aan dit vereiste voldaan.

¹³ Zie overweging 42 van de AVG.

¹⁴ Paragraaf 114 van de Richtsnoeren inzake toestemming.

¹⁵ Paragraaf 46-48 van de Richtsnoeren inzake toestemming.

De Cookie Banner Taskforce noemt enkele 'best practices' in het kader van het te allen tijde kunnen intrekken van toestemming: het tonen van een klein zwevend en permanent zichtbaar icoon op alle pagina's van de website; of het plaatsen van een permanent zichtbare link op een altijd bereikbare, standaard plaats die betrokkenen toegang geeft tot een menu met privacy-instellingen waar toestemming kan worden ingetrokken.¹⁶ Het moet voor de betrokkene duidelijk zijn dat via dit icoon en/of via deze link toestemming kan worden ingetrokken.

3. Even eenvoudig intrekken als geven

Artikel 7, derde lid, AVG bepaalt dat de verwerkingsverantwoordelijke ervoor dient te zorgen dat het intrekken van de toestemming door de betrokkene net zo eenvoudig moet zijn als het geven ervan.

In de Richtsnoeren inzake toestemming wordt ingegaan op wat hier wel en niet onder dient te worden verstaan. Zo wordt in de eerste plaats benadrukt dat de AVG niet bepaalt dat het geven en intrekken van toestemming altijd moet plaatsvinden door middel van dezelfde handeling.¹⁷ In de Richtsnoeren inzake toestemming is daarnaast opgenomen: "Wanneer toestemming echter wordt verkregen via elektronische middelen, door middel van slechts één muisklik, veeg of toetsaanslag, moet de betrokkene deze toestemming in de praktijk ook even eenvoudig kunnen intrekken. Indien toestemming wordt verkregen door het gebruik van een dienstspecifieke gebruikersinterface (bijvoorbeeld via een website, een app, een gebruikersaccount, de interface van een IoT-apparaat of e-mail), lijdt het geen twijfel dat de betrokkene zijn toestemming moet kunnen intrekken via dezelfde elektronische interface, omdat overschakelen naar een andere interface enkel voor het intrekken van toestemming onnodige moeite zou kosten."¹⁸

Om aan dit vereiste te voldoen, dient de verwerkingsverantwoordelijke te zorgen voor een mogelijkheid om toestemming in te trekken die een vergelijkbare inspanning vraagt van de betrokkene én via hetzelfde medium of dezelfde interface kan worden uitgevoerd. Om te beoordelen of aan dit vereiste is voldaan, is een case-by-case beoordeling noodzakelijk.¹⁹

Toepassing bij cookiebanners - Zelfde interface

Voor toestemming die is verleend via een cookiebanner, betekent dit dat het intrekken van die gegeven toestemming niet per se hoeft te geschieden via een (zelfde) banner,²⁰ maar dat het wel mogelijk moet zijn om de toestemming in te trekken via de (zelfde) website. Het zou de betrokkene onnodige moeite kosten om van elektronische interface te wisselen. Dit is bijvoorbeeld het geval als het recht om toestemming in te trekken alleen kan worden uitgeoefend door per mail contact op te nemen met de verwerkingsverantwoordelijke.²¹ In dat geval wordt dus in elk geval niet aan het vereiste 'even eenvoudig intrekken als geven' voldaan.

¹⁶ Tasforce rapport, paragraaf 31.

¹⁷ Paragraaf 113 van de Richtsnoeren inzake toestemming.

¹⁸ Paragraaf 114 van de Richtsnoeren inzake toestemming.

¹⁹ Dit wordt eveneens geconcludeerd in paragraaf 35 van het Taskforce report.

²⁰ Hoewel eenzelfde banner (die eventueel continu in beeld blijft) wel een voor de hand liggende mogelijkheid kan zijn voor de verwerkingsverantwoordelijke om de betrokkene de mogelijkheid te bieden om toestemming in te trekken.

²¹ Paragraaf 114 en 115 van de Richtsnoeren inzake toestemming.

Het zelf verwijderen van geplaatste cookies via de browserinstellingen van de betrokkene is eveneens geen mogelijkheid die – in de context van toestemming die is verleend via een cookiebanner – kan worden beschouwd als ‘even eenvoudig als het geven ervan’. Het is niet alleen de vraag of de browserinstellingen kunnen worden beschouwd als dezelfde interface, maar – indien het intrekken van de toestemming niet direct wordt gecommuniceerd aan de verwerkingsverantwoordelijke – is de verwerkingsverantwoordelijke niet op de hoogte van de intrekking van de toestemming door de betrokkene. Het zou voor de verwerkingsverantwoordelijke dan ook niet mogelijk zijn om deze intrekking (indien nodig) door te geven aan derde partijen (zogenoemde ‘third parties’) die op grond van deze inmiddels ingetrokken toestemming de gegevens van de betrokkenen verwerken.²²

Toepassing cookiebanners - Vergelijkbare inspanning

Om te bepalen of de door de verwerkingsverantwoordelijke geboden mogelijkheid voor het intrekken van toestemming een vergelijkbare inspanning betreft in de digitale context, kan onder meer worden gekeken naar het aantal muisklikken, toetsaanslagen of veegbewegingen die zijn vereist om toestemming in te trekken en hoe zich dit verhoudt tot het aantal dat is vereist om toestemming te verlenen.²³ Dit aantal moet nagenoeg gelijk zijn om te kunnen spreken van een mogelijkheid om toestemming in te trekken die even eenvoudig is als het geven ervan. In diezelfde lijn dienen andere ontwerpkeuzes die leiden tot asymmetrische verhoudingen tussen het geven en intrekken van toestemming voorkomen te worden.²⁴ Bij het verlenen van toestemming via een cookiebanner gaat het in de praktijk meestal om hooguit enkele muisklikken. Hetzelfde dient in dat geval te gelden voor het intrekken van de toestemming voor de verwerking van persoonsgegevens via cookies. Zoals eerder in dit kader is aangegeven, zal voor de beoordeling van de vergelijkbaarheid van de handeling een case-by-case afweging dienen te worden gemaakt.

Daarnaast geldt dat, indien via een cookiebanner op een website, (mede) toestemming is gegeven voor het verwerken van persoonsgegevens door derde partijen, de verwerkingsverantwoordelijke van deze website er ook voor dient te zorgen dat de intrekking van de toestemming aan deze derde partijen wordt doorgegeven.²⁵ In dit kader mag geen (extra) inspanning van de betrokkene worden gevraagd, door de betrokkene zelf deze derde partijen te laten benaderen.

De onder paragraaf 4.2 aangehaalde voorbeelden die door Cookie Banner Taskforce als best practices zijn aangedragen (zwevende knop, permanent zichtbaar icoon of permanent zichtbare link op een vaste plaats die leidt naar een menu om toestemming te beheren) illustreren hoe de verwerkingsverantwoordelijke ervoor kan zorgen dat de betrokkene met een beperkt aantal muisklikken de toestemming kan intrekken.

4. In kennis gesteld

De betrokkene kan de feitelijke mogelijkheid tot het intrekken van toestemming alleen benutten als deze op de hoogte is van het bestaan van deze mogelijkheid. Wanneer de betrokkene niet vooraf in kennis wordt gesteld over het recht om toestemming in te trekken en de wijze waarop dit recht kan worden uitgeoefend,

²² Hof van Justitie EU, 27 oktober 2022 in de zaak C-129/21, ECLI:EU:C:2022:833 (Proximus-arrest).

²³ Paragraaf 114 van de Richtsnoeren inzake toestemming.

²⁴ Opgesomd in paragraaf 5 van de Guidelines 03/2022 on deceptive design patterns in social media platform interfaces: how to recognise and avoid them, 24 februari 2023.

²⁵ Hof van Justitie EU, 27 oktober 2022 in de zaak C-129/21, ECLI:EU:C:2022:833 (Proximus-arrest).

wordt de betrokkene niet op een betekenisvolle wijze in de positie gebracht om dat recht te kunnen doen gelden.²⁶

Artikel 7, derde lid, van de AVG verplicht de verwerkingsverantwoordelijke om, alvorens de betrokkene zijn toestemming geeft, diegene in kennis te stellen van het recht op en de gevolgen van het intrekken van toestemming voor de verwerking. De verplichting van de verwerkingsverantwoordelijke om de betrokkene te informeren over het recht om de toestemming te allen tijde in te trekken, wanneer de verwerking van persoonsgegevens wordt gebaseerd op toestemming, is eveneens geregeld in artikel 13, tweede lid, onder c, van de AVG.

Als onderdeel van de verplichting om de betrokkene in kennis te stellen over het recht om toestemming in te trekken alvorens de betrokkene de toestemming geeft, dient de verwerkingsverantwoordelijke betrokkenen ook te informeren over hoe zij dit recht kunnen uitoefenen.²⁷

Overweging 39 van de AVG luidt: “Natuurlijke personen moeten bewust worden gemaakt van de risico's, regels, waarborgen en rechten in verband met de verwerking van persoonsgegevens, alsook van de wijze waarop zij hun rechten met betrekking tot deze verwerking kunnen uitoefenen.”

Het verstrekken van deze informatie aan de betrokkenen voorafgaand aan het verkrijgen van toestemming stelt betrokkenen in staat het recht tot intrekking van toestemming uit te oefenen.

De AVG bepaalt niet specifiek in welke vorm deze informatie aan de betrokkenen dient te worden verstrekt, maar wel dat het moet gaan om ‘geïnformeerde’ toestemming.²⁸ Wat er onder het element ‘geïnformeerd’ wordt verstaan, is nader uitgewerkt in de Richtsnoeren inzake toestemming. In de Richtsnoeren wordt gesteld dat hoewel de informatie op verschillende manieren aan betrokkenen kan worden verstrekt, de verwerkingsverantwoordelijke in alle gevallen heldere en duidelijke taal dient te gebruiken die gemakkelijk te begrijpen moet zijn voor de gemiddelde persoon.²⁹

Toepassing bij cookiebanners

Bij het gebruik van een cookiebanner kan er daarom alleen sprake zijn van geïnformeerde toestemming als de verwerkingsverantwoordelijke via dezelfde banner of direct daaraan voorafgaand³⁰ deze informatie verstrekt. Het gaat hierbij om informatie over het recht om toestemming in te trekken én informatie over de manier waarop de betrokkene dit kan doen. Hierbij dient de verwerkingsverantwoordelijke heldere en duidelijke taal te gebruiken, bijvoorbeeld: ‘Wilt u uw toestemming intrekken? Dat kunt u op deze pagina doen.’

Overweging 32 van de AVG geeft duiding in die gevallen waar de betrokkene om toestemming wordt verzocht via elektronische middelen, zoals bij cookiebanners het geval is. Het verzoek dient in dat geval

²⁶ Paragraaf 55 van de Richtsnoeren inzake transparantie.

²⁷ Paragraaf 116 van de Richtsnoeren inzake toestemming.

²⁸ Zie artikel 7, tweede lid, AVG en overweging 32 en 42 van de AVG.

²⁹ Paragraaf 67 van de Richtsnoeren inzake toestemming.

³⁰ Bijvoorbeeld door een andere pop-up of venster die wordt getoond net voorafgaand aan de cookiebanner.

duidelijk en beknopt te zijn en mag niet onnodig storend zijn voor het gebruik van de dienst in kwestie.³¹ Deze vereisten – die worden gesteld over hoe geïnformeerde informatie moet worden verstrekt – gelden ook voor de informatie die op grond van artikel 7, derde lid, van de AVG dient te worden verstrekt aan de betrokkenen inzake het recht om toestemming weer in te trekken.³² Opdat toestemming door de betrokkene met kennis van zaken wordt gegeven, moet de betrokkene immers geïnformeerd worden over de elementen die van essentieel belang zijn om een weloverwogen keuze te kunnen maken.³³ In de digitale omgeving is het daarbij van belang dat een balans wordt gevonden tussen de verplichting voor de verwerkingsverantwoordelijke om enerzijds nauwkeurig en volledig en anderzijds begrijpelijk te zijn. Een gelaagde en/of granulaire structuur in de cookiebanner kan hiervoor een oplossing bieden.³⁴

De betrokkene moet in dezelfde laag, of de laag voorafgaand aan het verzoek om toestemming op een cookiebanner, worden geïnformeerd over de mogelijkheid om toestemming te kunnen intrekken, tenzij de verwerkingsverantwoordelijke kan aantonen dat de betreffende betrokkene deze informatie heeft ingezien alvorens toestemming te verlenen.³⁵ Wanneer deze informatie echter is opgenomen in een laag die wordt getoond *nadat* toestemming is verleend, wordt niet voldaan aan het vereiste dat de betrokkene, voordat hij zijn toestemming geeft, in kennis wordt gesteld van het recht om in te trekken.

Publicatiedatum: 5 maart 2024

³¹ In de Richtsnoeren inzake toestemming wordt dit benadrukt in paragraaf 69.

³² Dit volgt uit artikel 12, eerste lid, van de AVG.

³³ Paragraaf 64 van de Richtsnoeren inzake toestemming.

³⁴ Paragraaf 69 van de Richtsnoeren inzake toestemming en paragraaf 8 van de Richtsnoeren inzake transparantie.

³⁵ Paragraaf 74 en voetnoot 42 van de Richtsnoeren inzake toestemming.